

REFERENDUM W PRAWIE POLSKIM

Jedną z podstaw demokracji, jak i formą demokracji bezpośredniej jest instytucja referendum. Jest to rodzaj głosowania, o charakterze powszechnym, w którym wyborcy wypowiadają się na tematy dotyczące spraw całego państwa lub jego określonej części. Najczęściej stosuje się je w Szwajcarii, USA oraz Australii. Jest również przeprowadzane w pewnych sytuacjach w Polsce, a podstawą prawną, która to umożliwia jest Konstytucja RP oraz ustawy: ustawa z dnia 15 września 2000 roku o referendum lokalnym oraz ustawa z dnia 14 marca 2013 roku o referendum ogólnokrajowym.

Możemy wyróżnić referendum ogólnokrajowe i lokalne. Jest to podział ze względu na kryterium zasięgu terytorialnego. Referendum ogólnokrajowe jest formą głosowania, w której wszyscy obywatele mogą wziąć udział i wyrazić swoją opinię na konkretny temat. Udział w nim jest fakultatywny, ale wynik będzie wiążący tylko, jeśli weźmie w nim udział ponad połowa uprawnionych do głosowania. Jeśli frekwencja nie osiągnie takiego poziomu, to wynik referendum będzie miał charakter wyłącznie opiniodawczy.

Pierwszym rodzajem referendum ogólnokrajowego jest referendum w sprawach o szczególnym znaczeniu dla państwa. Jego przeprowadzenie może zarządzić Sejm lub Prezydent RP. Sejm dokonuje tego w drodze uchwały podjętej bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów. Działanie to Sejm może podjąć z własnej inicjatywy, na wniosek Senatu, na wniosek Rady Ministrów lub na wniosek grupy co najmniej 500 000 obywateli mających prawo udziału w referendum. Natomiast jeśli chodzi o Prezydenta RP, zarządza on referendum za zgodą Senatu wyrażoną bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby senatorów.

Należy pamiętać, że referendum przeprowadzane z wniosku obywateli nie może dotyczyć wydatków i dochodów, w szczególności podatków oraz innych danin publicznych, obronności państwa oraz amnestii. Za każdym razem ta kwestia jest sprawdzana przez Państwową Komisję Wyborczą i jeśli stwierdzi ona, że przedmiot referendum dotyka jednej z wymienionych materii, Marszałek Sejmu odmawia przyjęcia wniosku. W takiej sytuacji postanowienie takie możliwe jest do zaskarżenia do Sądu Najwyższego.

Drugim rodzajem referendum ogólnokrajowego jest takie w przedmiocie wyrażenia zgody na ratyfikację umowy międzynarodowej, na podstawie której Polska przekazuje organizacji międzynarodowej lub organowi międzynarodowemu kompetencje organów władzy państwowej w niektórych sprawach. Ten rodzaj referendum może zarządzić Sejm działając z własnej inicjatywy lub Prezydent RP za zgodą Senatu.

Ostatnim rodzajem referendum ogólnokrajowego jest to zatwierdzające zmianę Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Przeprowadzenie referendum w tej sprawie jest przewidziane w razie próby zmiany jej najważniejszych postanowień – tj. rozdziału I, II i XII. Może je zarządzić wyłącznie Marszałek Sejmu działając na wniosek co najmniej 1/5 ustawowej liczby posłów, Senatu lub Prezydenta Rzeczypospolitej. Co ważne i istotne, takie referendum jest wiążące bez względu na frekwencję. Jeżeli większość głosujących opowie się za zmianą Konstytucji, ustawę zmieniającą Prezydent musi podpisać w ciągu 21 dni od dostarczenia mu jej przez Marszałka Sejmu.

Polski porządek prawny oprócz referendum ogólnokrajowego przewiduje również referendum lokalne. W tym przypadku mają prawo w nim brać udział osoby stale zamieszkujące na obszarze danej jednostki samorządu terytorialnego, posiadające czynne prawo wyborcze do organu stanowiącego tej jednostki. Przedmiotem referendum lokalnego może być (1) odwołanie organu stanowiącego tej jednostki, (2) sposób rozstrzygnięcia sprawy dotyczącej tej wspólnoty, mieszczącej się w zakresie zadań i kompetencji organów danej jednostki, (3) odwołanie wójta (burmistrza, prezydenta miasta), (4) samoopodatkowanie się mieszkańców na cele publiczne mieszczące się w zakresie zadań i kompetencji organów gminy oraz (5) inne istotne sprawy dotyczące społecznych, gospodarczych lub kulturowych więzi łączących daną wspólnotę.

Z inicjatywą przeprowadzenia referendum lokalnego może wystąpić organ stanowiący danej jednostki samorządu terytorialnego (tj. rada gminy, rada powiatu, sejmik województwa) oraz na zgodny wniosek 10% uprawnionych do głosowania mieszkańców gminy albo powiatu lub 5% uprawnionych do głosowania mieszkańców województwa.

Co należy po kolei zrobić, aby jako obywatele, zorganizować referendum lokalne? Po pierwsze należy wystąpić z inicjatywą jego przeprowadzenia. Wniosek taki może sporządzić grupa minimum 15 osób, którym przysługuje prawo do wybierania organu stanowiącego danej jednostki samorządu terytorialnego. Prawo takie posiada również organizacja społeczna mająca osobowość prawną. Dodatkowo, w sytuacji przeprowadzania referendum gminnego z inicjatywą musi wystąpić również 5 obywateli, którym przysługuje prawo do wybierania rady gminy. Następnie o danej inicjatywie należy powiadomić zarząd, wójta, burmistrza, bądź prezydenta miasta. Nie można też zapominać o poinformowaniu mieszkańców gminy, wsi, miasta na temat tego, czego dotyczyć będzie referendum oraz o przyczynach uzasadniających np. odwołanie prezydenta miasta. Jednak organizator referendum musi to zrobić już na własny koszt. Kiedy jest to już zrobione, w ciągu 60 dni trzeba zebrać podpisy popierające inicjatywę przeprowadzenia referendum od minimum 10% mieszkańców danej jednostki terytorialnej. Wymagane jest przy tym, żeby karty do zbierania podpisów zawierały informacje o podmiocie, który chce się odwołać, dane członków grupy inicjatywnej oraz informację o tym, że raz danego podpisu nie można wycofać. Składając swój podpis na karcie, wpisujemy swoje imię, nazwisko, adres zamieszkania oraz PESEL. Całość poświadczamy własnoręcznym podpisem. Po zebraniu wymaganej liczby podpisów, inicjator referendum musi przekazać komisarzowi wyborczemu wniosek wraz z podpisami. Komisarz wyborczy ma 30 dni na jego przyjęcie, bądź odrzucenie. Warto pamiętać, że na ewentualne postanowienie komisarza o odrzuceniu wniosku przysługuje skarga do sądu administracyjnego. Natomiast jeśli zapadła decyzja pozytywna, referendum przeprowadzane jest w ciągu 50 dni od upublicznienia decyzji komisarza referendum o przyjęciu wniosku. Referendum

będzie ważne, jeśli udział w głosowaniu weźmie co najmniej 30% uprawnionych do głosowania, a w przypadku referendum w sprawie odwołania organu jednostki samorządu terytorialnego pochodzącego z wyborów bezpośrednich – co najmniej 3/5 obywateli, którzy wzięli udział w poprzednich wyborach wybierających wójta, prezydenta, burmistrza, radę miasta itp. (organu, w przedmiocie odwołania którego się głosuje).

Po zakończeniu głosowania obwodowa komisja sporządza w trzech egzemplarzach protokół wyników głosowania w obwodzie, a przewodniczący komisji jeden z nich przesyła do komisji terytorialnej. Protokół wyniku referendum jest sporządzany niezwłocznie po tym. Jeżeli wynik referendum będzie rozstrzygający, organ stanowiący niezwłocznie musi podjąć czynności w celu jego realizacji. Natomiast w terminie 7 dni od dnia podania wyników referendum do wiadomości publicznej, każdy mieszkaniec danej jednostki samorządu terytorialnego uprawniony do wzięcia udziału w tym referendum, może wnieść protest, jeżeli dopuszczono się naruszenia przepisów ustawy, a naruszenie to mogło wywrzeć istotny wpływ na wynik referendum. Protest taki rozpatruje sąd okręgowy w terminie 14 dnia od dnia jego zgłoszenia. Dzieje się to z udziałem wnoszącego protest i przedstawiciela właściwej terytorialnej komisji, a jeżeli protest dotyczy referendum w sprawie odwołania organu stanowiącego jednostki samorządu terytorialnego – również z udziałem komisarza wyborczego.

Jeśli referendum zakończy się odwołaniem organu stanowiącego jednostki samorządu terytorialnego przed upływem jego kadencji, premier niezwłocznie wyznacza osobę, która będzie miała za zadanie pełnienie funkcji organów jednostki samorządu terytorialnego do czasu wyboru nowych organów jednostki samorządu terytorialnego oraz zarządza wybory przedterminowe do organu stanowiącego jednostki samorządu terytorialnego. Dzieje się tak, ponieważ ogłoszenie takich wyników oznacza zakończenie działalności organu stanowiącego oraz również zarządu jednostki samorządu terytorialnego.

Podstawa prawna:

- Ustawa z dnia 15 września 2000 r. o referendum lokalnym (Dz. U. z 2000r. poz. 985 z póź. zm.),
- Ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o referendum ogólnokrajowym (Dz. U. z 2003r. poz. 507, z póź. zm.),
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997r. poz. 483 z póź. zm.).

Zadanie realizowane przez Stowarzyszenie Wspierania Aktywności Obywatelskiej CIVIS SUM, finansowane ze środków przekazanych przez Powiat Żagański na podstawie umowy o powierzenie realizacji zadania publicznego pn. „Prowadzenie punktu nieodpłatnej pomocy prawnej i punktu nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego oraz realizacja zadań z zakresu edukacji prawnej na terenie powiatu żagańskiego w 2021 r.”